

Papież Benedykt XVI

MYSTAGOGIA BENEDICTI

**Wprowadzenie w tajemnice
roku liturgicznego**

WIELKI POST

BISKUPÓW 2020

MYSTAGOGIA BENEDICTI
Wprowadzenie w tajemnice
roku liturgicznego

Autor:

Papież Benedykt XVI

Redakcja:

ks. dr Andrzej Demitrów

Skład, łamanie:

Barbara Drozd

Okładka:

Barbara Drozd, Magdalena Kęszczyk

© Libreria Editrice Vaticana

© Copyright by ORDO et PAX

Fundacja Benedyktynów w Biskupowie 2020

Wydanie pierwsze

Biskupów 2020

Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydawca:

„ORDO et PAX” Fundacja Benedyktynów w Biskupowie

Biskupów 72, 48-340 Głuchołazy; tel. 77 439 82 06

www.fundacja.benedyktyni.org

Druk:

Wydawnictwo Braterska

ul. J. Czyżewskiego 16, 80-336 Gdańsk

tel. 58 718 65 70

ISBN: 978-83-950641-2-8 (t.4)

Spis treści

KS. ABP ALFONS NOSSOL, PAPIEŻ BENEDYKT XVI – MISTAGOG PASCHALNEJ DROGI JEZUSA Z NAZARETU	13
OD REDAKCJI	27
1. ORĘDZIA NA WIELKI POST	31
Orędzie na Wielki Post 2006	
<i>Jezus, widząc tłumy, litował się nad nimi (Mt 9, 36) .....</i>	<i>33</i>
Orędzie na Wielki Post 2007	
<i>Będą patrzeć na Tego, którego przebili (J 19, 37) .....</i>	<i>38</i>
Orędzie na Wielki Post 2008	
<i>Chrystus dla was stał się ubogim (2 Kor 8, 9) .....</i>	<i>42</i>
Orędzie na Wielki Post 2009	
<i>...byśmy się umartwili przed Bogiem naszym (Ezd 8, 21) .....</i>	<i>47</i>
Orędzie na Wielki Post 2010	
<i>Jawną się stała sprawiedliwość Boża (...) przez wiarę w Jezusa Chrystusa (Rz 3, 21-22) .....</i>	<i>52</i>
Orędzie na Wielki Post 2011	
<i>Z Chrystusem jesteście pogrzebani w Chrzcie, z Nim jesteście także wskrzeszeni (Kol 2, 12).....</i>	<i>58</i>
Orędzie na Wielki Post 2012	
<i>Troszczmy się o siebie wzajemnie, by się zachęcać do miłości i do dobrych uczynków (Hbr 10, 24) .....</i>	<i>32</i>
Orędzie na Wielki Post 2013	
<i>Myśmy poznali i uwierzyli miłości, jaką Bóg ma ku nam (1 J 4, 16).....</i>	<i>73</i>

2. AUDIENCJE GENERALNE W ŚRODĘ POPIELCOWĄ..... 81

Czas refleksji i modlitwy

(1 marca 2006 r.) 83

Przekazujmy miłość Chrystusa naszym bliźnim

(21 lutego 2007 r.) 87

Czas stawania się na nowo chrześcijanami

(6 lutego 2008 r.)..... 93

Nawrócenie oznacza dążenie do wysokiej miary życia chrześcijańskiego

(17 lutego 2010 r.)..... 98

Post i jałmużna są «dwoma skrzydłami modlitwy»

(9 marca 2011 r.)..... 102

Aż nastanie nowy świt

(22 lutego 2012 r.) 109

Pan niestrudzenie puka do drzwi człowieka

(13 lutego 2013 r.) 115

3. HOMILIE W ŚRODĘ POPIELCOWĄ 123

Na drodze do uroczystości paschalnych

(1 marca 2006 r.) 125

Człowiek współczesny potrzebuje wewnętrznej odnowy

(21 lutego 2007 r.) 129

Nie ma nadziei bez modlitwy

(6 lutego 2008 r.).....134

Post drogą do Pana

(25 lutego 2009 r.).....139

Brak miłości bliźniego rodzi niesprawiedliwość	
(17 lutego 2010 r.)	144
Pojednajcie się z Bogiem	
(9 marca 2011 r.)	149
Wielkopostna droga pokuty i pokory	
(22 lutego 2012 r.)	153
Należy powrócić do Boga, by przewyciężyć rywalizację i podziały	
(13 lutego 2013 r.)	158
4. NIEDZIELNE HOMILIE WIELKOPOSTNE I ROZWAŻANIA PRZED MODLITWĄ ANIOŁ PAŃSKI	163
I NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU	165
Przeprowadzić rewizję życia	
(5 marca 2006 r., ROK B)	165
Kontemplujmy z wiarą Ukrzyżowanego	
(25 lutego 2007 r., ROK C).....	166
Duchowa walka ze złem	
(10 lutego 2008 r., ROK A).....	168
Bóg posyła aniołów, by nas wspierali	
(1 marca 2009 r., ROK B).....	171
Boga nigdy nie można wystawiać na próbę	
(21 lutego 2010 r., ROK C)	173
Najcięższą niewolą jest grzech	
(13 marca 2011 r., ROK A)	176
W obecności Boga na pustyni	
(26 lutego 2012 r. ROK B)	178
Droga Boga i droga człowieka	
(17 lutego 2013 r., Rok C)	180

II NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU.....	183
W pielgrzymce wiary	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (12 marca 2006 r., ROK B)	183
Modlitwa w życiu chrześcijanina	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (4 marca 2007 r., ROK C)	185
Przemienieni w nadziei	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (17 lutego 2008 r., ROK A)	187
Przyjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (8 marca 2009 r., ROK B)	190
Tylko Jezusa trzeba słuchać zawsze	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (28 lutego 2010 r., ROK C).....	193
Święty, który budował jedność Kościoła	
Homilia podczas Mszy świętej w parafii świętego Korbiniana (20 marca 2011 r., ROK A)	195
Blask boskiej chwały Jezusa	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (20 marca 2011 r., ROK A)	203
Z góry Tabor na Golgotę drogą miłości	
Msza święta w parafii świętego Jana Chrzciciela de La Salle (4 marca 2012 r., ROK B)	205
Jezus światłością, która nigdy nie gaśnie	
Rozważanie przed modlitwą <i>Anioł Pański</i> (4 marca 2012 r., ROK B)	212

Wezwany, by wejść na górę

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(24 lutego 2013 r., ROK C) 215

III NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU 217

Praca a duchowość człowieka

Msza święta dla robotników w uroczystość

świętego Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny

(19 marca 2006 r., ROK B) 217

Odkryjmy piękno nawrócenia

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(11 marca 2007 r., ROK C) 222

Bóg pragnie naszej wiary

Homilia podczas Mszy świętej

w rzymskiej parafii Matki Bożej Wyzwolicielki

(24 lutego 2008 r., ROK A) 224

Bóg jest spragniony naszej wiary i naszej miłości

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(24 lutego 2008 r., ROK A) 230

Towarzyscie mi modlitwą w podróży do Afryki

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(15 marca 2009 r., ROK B) 232

Nie wystarczy być ochrzczonym, lecz trzeba żyć po chrześcijańsku

Homilia podczas Mszy św. w parafii św. Jana od Krzyża

(7 marca 2010 r., ROK C) 235

Bóg jest dobry i nie chce dla człowieka zła

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(7 marca 2010 r., ROK C) 241

Wszchemocna Miłość szanuje wolność człowieka

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(27 marca 2011 r., ROK A) 243

Przemoc nigdy nie służy ludzkości

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(11 marca 2012 r., ROK B) 245

IV NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU 248

Homilia podczas Mszy świętej w parafii Boga Ojca miłosiernego

(Rzym) (26 marca 2006 r., ROK B) 248

Znak kolegalności Kościoła

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(26 marca 2006 r., ROK B) 253

Przykazania Boże pomagają odnaleźć prawdziwe życie

Homilia podczas Mszy świętej w Zakładzie Karnym dla Nieletnich
w dzielnicy Casal del Marmo (Rzym)

(18 marca 2007 r., ROK C) 255

***Sacramentum caritatis* źródłem radości chrześcijańskiej**

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(18 kwietnia 2007 r., ROK C) 261

Uzdrowienie jest nowym stworzeniem

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(2 marca 2008 r., ROK A) 263

Pozostawcie przyszłym pokoleniom trwałe

dziedzictwo pojednania i pokoju!

Homilia podczas Mszy świętej na esplanadzie Cimangola w Luandzie
podróż apostolska do Kamerunu i Angoli

(22 marca 2009 r., ROK B) 265

Módlmy się o sprawiedliwość w Afryce

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański* – Luanda

(22 marca 2009 r., ROK B) 272

Miłosierny Ojciec nigdy nie przestaje nas kochać

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(14 marca 2010 r., ROK C) 274

Mocą Chrystusa zwyciężajmy zło i czynmy dobro

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(3 kwietnia 2011 r., ROK A) 277

W Bogu odnajdziemy prawdziwy pokój i radość

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(18 marca 2012 r., ROK B) 279

V NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU 282

Zachowajmy bogactwo jego nauczania

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(2 kwietnia 2006 r., ROK B) 282

Wspólnota parafialna miejscem, w którym przyjmuje się drugiego

Homilia podczas Mszy świętej w parafii świętej Felicyty
i jej Synów Męczenników

(25 marca 2007 r., ROK C) 284

Miłość daje życie i chroni przed złem

Homilia podczas Mszy świętej w Międzynarodowym Ośrodku
Młodzieżowym świętego Wawrzyńca

(9 marca 2008 r., ROK A) 290

Śmierć ciała jest snem, a Bóg może nas obudzić

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(9 marca 2008 r., ROK A) 295

Najświętsze Oblicze Pana Jezusa

Homilia podczas Mszy świętej w parafii Najświętszego

Oblicza Pana Jezusa w Magliana (Rzym)

(29 marca 2009 r., ROK B) 298

Wielkie święto wiary w Afryce

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(29 marca 2009 r., ROK B) 305

Bądźmy bezkompromisowi wobec grzechu, ale wyrozumiali dla ludzi

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(21 marca 2010 r., ROK C) 307

Chrystus obala mur śmierci

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*

(10 kwietnia 2011 r., ROK A) 310

Umacniajmy pokój, zgodę i sprawiedliwość

Homilia podczas Mszy świętej w León

(25 marca 2012 r., ROK B) 312

Powierzam Pani z Guadalupe całą Amerykę Łacińską i Karaiby

Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański* w León

(25 marca 2012 r., ROK B) 318

5. INNE HOMILIE WIELKIEGO POSTU 321

Chrystus zwyciężył śmierć i wszystkie ciemne moce

Msza święta w kościele świętego Pawła Luanda (Afryka)
(Sobota IV tygodnia Wielkiego Postu, 21 marca 2009 r.)..... 323

Człowiek tęskni za prawdą,

a jej poszukiwanie zawsze zakłada prawdziwą wolność

Homilia podczas Mszy świętej na Placu Rewolucji, Hawana
(Środa V tygodnia Wielkiego Postu, 28 marca 2012 r.) 328

Pamięć o Janie Pawle II wciąż żyje w sercach ludzi

Homilia podczas Mszy świętej w Bazylice Watykańskiej
(Czwartek V tygodnia Wielkiego Postu, 2 kwietnia 2009 r.)..... 334

**W serii *Mystagogia Benedicti*,
Wprowadzenie w tajemnice roku liturgicznego
ukazały się dotychczas tomy:**

ADWENT

BOŻE NARODZENIE. Od Uroczystości Narodzenia Pańskiego
do Uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki Maryi

WIELKI TYDZIEŃ

WIELKI POST (**niniejszy tom**)

W przygotowaniu:

OBJAWIENIE PAŃSKIE. Od Drugiej Niedzieli po Bożym Narodzeniu
do Święta Ofiarowania Pańskiego

**KS. ABP ALFONS NOSSOL,
PAPIEŻ BENEDYKT XVI – MISTAGOG
PASCHALNEJ DROGI JEZUSA Z NAZARETU**

Postać papieża emeryta Benedykta XVI, pomimo upływu kilku lat od jego rezygnacji z czynnego wykonywania posługi Piotrowej, nie przestaje inspirować głębią myśli w pozostawionym nam nauczaniu apostolskim. To dla nas więc szczególna radość, że do rąk polskich czytelników trafia kolejny tom serii *Mystagogia Benedicti*, tym razem w całości poświęcony papieskim przemówieniom z okresu Wielkiego Postu, jak też orędziom Benedykta XVI skierowanym do Ludu Bożego na ten święty czas wielkanocnej pokuty. Należy przyznać, że właśnie w nich najpełniej ujawnia się głęboka, ukierunkowana chrystologicznie, teologia Josepha Ratzingera. Wyraża się w niej równie głębokie, bo duszpasterskie, pełne troski, pochylenie się nad człowiekiem w jego sytuacji egzystencjalnej. Jednocześnie papież nie traci nigdy z oczu powszechnej perspektywy, która obejmuje i ogarnia wszystkich ludzi. Przyjrzyjmy się pokrótce tym właśnie kierunkom, które pozwalają lepiej zrozumieć pozostawione przez papieża przesłanie zbawienia na okres Wielkiego Postu i stanowią klucz do jego przyswojenia.

Teologia chrystologicznie ukierunkowana

Nikogo nie trzeba przekonywać o głębokim zakorzenieniu teologii Josepha Ratzingera w życiu i nauczaniu Jezusa Chrystusa, opisanego na kartach Ewangelii. Wystarczy sięgnąć po klasyczne już dziś *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, aby przekonać się

o prawdziwej erudycji Benedykta XVI¹. Wśród licznych współczesnych kierunków chrystologicznych, można w Ratzingerze widzieć zwolennika oryginalnej „chrystologii sensu”. Katolickie rozumienie chrystologii zawsze wpływało na właściwy kształt ogólnochrześcijańskiej wizji teologicznej. Prowadziło w jakiś sposób do definitywnego rozwiązania problematyki sensu istnienia. Jezus Chrystus nie stanowi w historii jakiegoś zjawiska obok innych, ale On całą historią włada przez to, że nadaje jej nowy sens. W tym właśnie znaczeniu chrystologia winna być zawsze także chrześcijańską „teologią sensu”. Historyczny Człowiek Jezus będący Chrystusem (pomazańcem, wybranym Boga), stanowi ośrodek i rozstrzygający moment całej historii. Trzeba stwierdzić, że wiara w Logos, w sensowność bytu, całkowicie odpowiada skłonności ludzkiego rozumu. W drugim artykule wyznania wiary chrześcijanie opowiadają się za tym, że myśl, będąca podstawą wszelkiego bytu stała się ciałem, czyli weszła w historię i stała się jedną z jej postaci, obejmując równocześnie historię i stanowiąc jej podstawę. Jezus Chrystus to tajemnica niesłyszanego połączenia *Logosu* i *sarxu*, sensu i jednej postaci z historii. Odtąd już poza nią nie można znaleźć sensu bytu. Podczas, gdy filozofia szukała sensu zawsze ponad tym, co jednostkowe, a więc w tym, co ogólne, w świecie idei, wiara chrześcijańska każe nam go widzieć w czasie, w obliczu jednego człowieka. W Nim mamy właśnie do czynienia z „paradoksem Słowa i Ciała”, ukazującym nam „pełnię

---

1 J. Ratzinger, *Einführung in das Christentum*, München 1968. Więcej na temat chrystologii J. Ratzingera w syntetycznym ujęciu zob: A. Nossol, „Historyczne znaczenie wyboru Benedykta XVI”, w: K. Glombik (red.), *Wokół osoby i myśli Benedykta XVI*. Wykłady otwarte zorganizowane w okresie Wielkiego Postu 2006, *Sympozja* 63, Opole 2006, s. 11-29, zwłaszcza s. 14-19.

OD REDAKCJI

Kolejny tom papieskich rozważań w Roku Liturgicznym zawiera teksty napisane i wygłoszone przez Benedykta XVI w związku z okresem Wielkiego Postu. To bardzo ważny czas w życiu całego Kościoła i każdego chrześcijanina, w którym wspólnotowo podjęta pokuta staje się drogą nawrócenia i wewnętrznej odnowy. Stąd też wypowiedzi papieskie są tak liczne i tematycznie ukierunkowane przez stosunkowo krótki, ale bardzo intensywny czas pokutnej „czterdziestnicy”.

Tę szczególną rolę Wielkiego Postu Benedykt XVI podkreślał przede wszystkim poprzez doroczne orędzie, publikowane kilka miesięcy wcześniej, którego tematyka służyła umocnieniu całego Kościoła w pokutnych wysiłkach na drodze nawrócenia. W ciągu całego swego pontyfikatu papież podjął w tych orędiach istotne kwestie życia według Ewangelii, z mocnym osadzeniem zasadniczego przesłania w realiach aktualnych problemów Kościoła i świata. W niniejszej publikacji tekstów Benedykta XVI umieszczamy je w pierwszej części, według ich porządku chronologicznego, jako swoiste wprowadzenie w teologię wielkanocnej pokuty.

Drugą część zbioru papieskich rozważań stanowią teksty wygłoszone w Środę Popielcową, zarówno podczas przedpołudniowych audiencji generalnych, jak też w homiliach wieczornej celebracji Liturgii stacyjnej i Mszy świętej w Bazylice św. Sabiny. O ile katechezy tego dnia od strony treści były wyraźnym podjęciem głównego tematu aktualnego orędzia na Wielki Post, to w homiliach celebracji liturgii eucharystycznej papież pogłębiał istotne postawy i czyny pokutne, które stanowią czytelne

świadectwo autentycznego nawrócenia chrześcijanina, zarówno w aspekcie osobistym, jak i wspólnotowym. Podobnie jak w orędziach wielkopostnych tak i tym razem został zachowany porządek chronologiczny wygłoszonych rozważań, zarówno w przypadku katechez z audiencji generalnych, jak i w homiliach ze mszy świętej Środy Popielcowej.

W części trzeciej wielkopostnej *Mystagogii Benedicti* zebraliśmy papieskie rozważania podczas południowej modlitwy *Anioł Pański*, wygłoszone w poszczególne niedziele Wielkiego Postu. Zawierają one bardzo syntetyczne i pogłębione zarazem wyjaśnienie czytań biblijnych, według ich kolejności zawartej w lekcjonarzu mszalnym. W ich zestawieniu kierowaliśmy się kolejnością liturgicznego porządku tego czasu, od pierwszej do piątej niedzieli wielkopostnej, a dopiero na drugim miejscu ich chronologicznym wygłoszeniem. Dodatkowo, w niektóre niedziele tego okresu Benedykt XVI odwiedzał parafie Wiecznego Miasta, bądź odbywał podróże apostołskie. Zawsze przy takiej sposobności wygłaszał homilię do czytań z danego dnia Wielkiego Postu, wprowadzając wiernych zgromadzonej wspólnoty w misteria tego świętego czasu. Przepuszczalnie z uwagi na ich lokalny charakter niektóre z tych tekstów nie zostały przetłumaczone w polskiej edycji *L'Osservatore Romano*. W tym wydaniu po raz pierwszy ukazują się one w języku polskim będąc tym samym pomocą w zrozumieniu i przyjęciu Słowa Bożego w tak ważnym okresie dla życia Kościoła.

W ostatniej, czwartej części tego zbioru zamieściliśmy trzy homilie Benedykta XVI wygłoszone w dni powszednie Wielkiego Postu, przy okazji podróży apostołskich i w rocznicę śmierci

św. Jana Pawła II. Podobnie jak w przypadku niedzielnych homilii, tak również w słowie głoszonym w ciągu tygodnia celem papieskiego przepowiadania było wyjaśnianie fragmentów Pisma Świętego, które liturgicznie przypisane są do danego dnia, i ukazanie ich aktualności w codziennym powracaniu całym sercem do Boga.

Dziękując za życzliwe przyjęcie dotychczas opublikowanych tomów *Mystagogii Benedicti* życzymy owocnego zgłębiania i podjęcia Chrystusowego orędzia wzywającego nas do ciągłego nawracania się. Niech niniejsza publikacja będzie dla wszystkich czytelników dodatkowym wsparciem i umocnieniem na drodze wielkanocnej pokuty.

Ks. Andrzej Demitrów

Redaktor serii *Mystagogia Benedicti*

1

ORĘDZIA
NA WIELKI POST

ORĘDZIA NA WIELKI POST**Orędzie na Wielki Post 2006**

Jezus, widząc tłumy, litował się nad nimi (Mt 9,36)

Umiłowani bracia i siostry!

Wielki Post jest okresem najbardziej sprzyjającym wewnętrznej pielgrzymce do Tego, który jest źródłem miłosierdzia. Jest to pielgrzymka po pustyni naszego ubóstwa, w której On sam nam towarzyszy, wspierając nas w drodze ku radości Wielkiej Nocy. Nawet w „ciemnej dolinie”, o której mówi psalmista (Ps 23,4), kiedy kusiciel popycha nas ku desperacji albo namawia by złożyć nadzieję w dziełach własnych rąk, Bóg czuwa nad nami i nas umacnia. Tak, również dziś Pan słyszy wołanie spragnionych radości, pokoju i miłości tłumów. Jak w każdej epoce czują się one opuszczone. A jednak, nawet w wielkim bólu, jaki niesie nędza, samotność, przemoc i głód, które gnębią bez wyjątku starych, dorosłych i dzieci, Bóg nie pozwala, by zapanowały ciemność i strach. Jak bowiem napisał mój umiłowany poprzednik Jan Paweł II, istnieje „boska miara wyznaczona złu”, a jest nią miłosierdzie (*Pamięć i tożsamość*, s. 25). Dlatego właśnie na początku tego przesłania umieściłem ewangeliczny zapis, który mówi, że Jezus, „widząc tłumy, litował się nad nimi” (Mt 9,36). Chciałbym w tym świetle rozważyć kwestię często podnoszoną przez naszych współczesnych: kwestię rozwoju. Również dziś Chrystus swym pełnym wzruszenia „spojrzeniem” nieustannie ogarnia ludzi i narody. Spogląda na nich wiedząc, że w „zamyśle” Bożym ich powołaniem jest zbawienie. Jezus zna zagrożenia, które przeciwstawiają się

temu projektowi i lituje się nad tłumami: decyduje się bronić ich przed wilkami nawet za cenę własnego życia. Tym spojrzeniem Jezus obejmuje pojedyncze osoby i tłumy, i wszystkich przekazuje Ojcu, ofiarowując siebie samego w przebłagalnej ofierze.

Kościół oświecony tym paschalnym światłem wie, że sprzyjanie pełnemu rozwojowi wymaga, aby miarą naszego „spojrzenia” na człowieka było spojrzenie Chrystusa. Nie można bowiem w żaden sposób oddzielić wychodzenia naprzeciw potrzebom materialnym i socjalnym ludzi od zaspokajania głębokich potrzeb serca. Należy to tym bardziej podkreślić w naszej epoce wielkich przeobrażeń, w której w sposób coraz bardziej żywy i palący czujemy, że spoczywa na nas odpowiedzialność za ubogich na świecie. Już mój czcigodny poprzednik papież Paweł VI trafnie określał skutki niedorozwoju jako umniejszenie człowieczeństwa. W tym sensie w encyklice *Populorum progressio* mówił o „brakach materialnych tych, którzy pozbawieni są życiowego minimum egzystencji i znajdują się w moralnym niebezpieczeństwie, jakie stwarza egoizm (...), tych, którzy podlegają ustrojowi ucisku pochodzącego czy to z nadużycia własności i władzy, czy z podstępnego wyzysku czy też z niesprawiedliwych transakcji” (n. 21). Jako środek zaradczy na te przejawy zła Paweł VI zalecał nie tylko „wzrost poszanowania godności bliźniego, nastawienie na ducha ubóstwa, współpracę dla wspólnego dobra, wolę pokoju”, ale także „uznanie przez człowieka najwyższych wartości i Boga jako ich źródła i kresu” (tamże). W związku z tym Papież bez wahania porównywał „przede wszystkim wiarę, dar Boga przyjęty przez ludzi dobrej woli i jedność w miłości Chrystusowej” (tamże). Tak więc Chrystusowe „spojrzenie” na tłumy nakazuje nam potwierdzić prawdziwe znaczenie

owego „pełnego człowieczeństwa”, które – według Pawła VI – polega na „rozwoju całego człowieka i wszystkich ludzi” (tamże, 42). Dlatego pierwszym wkładem, jaki Kościół wnosi w rozwój człowieka i ludów, nie są środki materialne czy rozwiązania techniczne, ale głoszenie prawdy Chrystusa, która kształtuje sumienia i uczy autentycznej godności osoby i pracy, sprzyjając kształtowaniu się kultury, która prawdziwie odpowiada na wszystkie pytania człowieka.

Wobec strasznego wyzwania, jakim jest ubóstwo wielkiej części ludzkości, obojętność i zamknięcie się we własnym egoizmie stanowią niedopuszczalne przeciwieństwo „spojrzenia” Chrystusa. Post i jałmużna, które wraz z modlitwą Kościół zaleca szczególnie w okresie Wielkiego Postu, są sprzyjającą okazją do wyrabiania w sobie tego Chrystusowego „spojrzenia”. Przykłady świętych i doświadczenia misyjne, w jakie obfituje historia Kościoła, dostarczają cennych wskazówek, jak w najlepszy sposób wspierać rozwój. Również dziś, w czasach wzajemnej globalnej zależności, można dojść do wniosku, że żaden ekonomiczny, socjalny czy polityczny plan działania nie zastąpi owego daru z siebie dla drugiego, w którym wyraża się miłosierna miłość. Kto działa według tej ewangelicznej logiki, przeżywa wiarę jako przyjaźń z Bogiem wcielonym i, tak jak On, bierze na siebie ciężar potrzeb materialnych i duchowych bliźniego. Patrzy na niego jako na niezmierną tajemnicę, godną nieskończonej troski i uwagi. Wie, że kto nie daje Boga, daje zbyt mało, jak mówiła błogosławiona Matka Teresa z Kalkuty: „Pierwszym ubóstwem narodów jest nieznanostwo Chrystusa”. Dlatego trzeba pomagać w odnajdywaniu Boga w miłosiernym obliczu Chrystusa: bez tej perspektywy nie można stworzyć cywilizacji o solidnych fundamentach.

Dzięki kobietom i mężczyznom posłusznym Duchowi Świętemu powstały w Kościele liczne dzieła miłosierdzia, mające na celu wspomaganie rozwoju: szpitale, uniwersytety, szkoły doskonalenia zawodowego, drobne przedsiębiorstwa. Są to inicjatywy, które dużo wcześniej niż inne instytucje cywilne dały dowód szczerzej troski o człowieka, ze strony osób przejętych przesłaniem ewangelicznym. Te dzieła wskazują drogę, jaką trzeba jeszcze dzisiaj prowadzić świat do globalizacji, której głównym celem będzie prawdziwe dobro człowieka i w konsekwencji autentyczny pokój. Z takim samym współczuciem, jakie budziły w Jezusie tłumy, Kościół uważa także dzisiaj za swoje zadanie wzywać tych, którzy sprawują władzę polityczną i mają wpływ na władzę gospodarczą i finansową, by wspomagali rozwój oparty na poszanowaniu godności każdego człowieka. Ważnym sprawdzianem dla ich wysiłków będzie rzeczywista wolność religijna, pojmowana nie tylko jako zwykła możliwość głoszenia Chrystusa i oddawania Mu chwały, ale także jako możliwość uczestniczenia w budowie świata ożywianego przez miłość. Te wysiłki obejmują także rzeczywiste uznanie także podstawowej roli, jaką odgrywają w życiu człowieka autentyczne wartości religijne jako odpowiedź na jego najgłębsze pytania i jako motywacja etyczna jego odpowiedzialności osobistej i społecznej. Na podstawie tych kryteriów chrześcijanie będą musieli nauczyć się także mądrze oceniać programy rządzących.

Nie możemy ukrywać, że na przestrzeni dziejów zostały popełnione błędy przez wielu ludzi, którzy nazywali siebie uczniami Jezusa. W obliczu trudnych problemów nierzadko myśleli, że najpierw trzeba ulepszyć ziemię, a potem myśleć o niebie. Pokusą była myśl, że wobec pilnych potrzeb powinno się przede wszystkim

zmieniać zewnętrzne struktury. Następstwem tego był w niektórych przypadkach przemienianie chrześcijaństwa w moralizm, a wiary w działanie. Słusznie więc zauważał mój poprzednik, świętej pamięci Jan Paweł II: „Dzisiejszą pokusą jest sprowadzanie chrześcijaństwa do mądrości czysto ludzkiej, jakby do wiedzy o tym, jak dobrze żyć. W świecie silnie zsekularyzowanym nastąpiło «stopniowe zeświecczenie zbawienia», dlatego walczy się, owszem, o człowieka, ale o człowieka pomniejszonego (...). My natomiast wiemy, że Jezus przyszedł, by przynieść zbawienie całkowite (...)” (Enc. *Redemptoris missio*, 11).

Wielki Post chce nas prowadzić do tego właśnie zbawienia całkowitego, w oczekiwaniu bliskiego zwycięstwa Chrystusa nad wszelkim złem, które uciska człowieka. Gdy zwrócimy się do Boskiego Mistrza, nawrócimy się na Niego, zaznamy Jego miłosierdzia dzięki sakramentowi pojednania, odkryjemy przenikające nas do głębi „spojrzenie”, które może dać nowe życie tłumom i każdemu z nas. Tym, którzy nie zamykają się w sceptycyzmie przywraca ono nadzieję, otwierając przed nimi perspektywę szczęśliwej wieczności. A zatem już w tym życiu Pan Bóg nie pozwala nigdy, by zabrakło świetlanego świadectwa Jego miłości, nawet kiedy wydaje się, że przeważa nienawiść. Maryi, która jest „obfitującą w nadzieję fontanną” (Dante Alighieri, *Raj*, XXXIII, 12) zawierzam naszą drogę wielkopostną, by nas prowadziła do swego Syna. Jej zawierzam w szczególności tłumy, które jeszcze dzisiaj, nękanie przez ubóstwo wzywają pomocy, wsparcia, zrozumienia. W tym duchu z serca udzielam wszystkim specjalnego apostołskiego błogosławieństwa.

Z Watykanu, 29 września 2005 r.

OssRomPol 3/2006, s. 22-23.

Oreǳie na Wielki Post 2007

Bęǳą patrzeć na Tego, którego przebili (J 19,37)

Drodzy bracia i siostry!

«Bęǳą patrzeć na Tego, którego przebili» (J 19,37). W bieżącym roku te słowa zaczerpnięte z Biblii wyznaczają temat naszej wielkopostnej refleksji. Wielki Post jest czasem sprzyjającym uczeniu się jak wytrwać – wraz z Maryją i Janem, umiłowanym uczniem – przy Tym, który na krzyżu składa ofiarę ze swego życia za całą ludzkość (por. J 19,25). Zatem z jak największym zaangażowaniem kierujemy w tym czasie pokuty i modlitwy wzrok na Chrystusa ukrzyżowanego, który umierając na Kalwarii, objawił nam w pełni miłość Boga. Temat miłości poruszyłem w Encyklice *Deus caritas est*, uwydatniając jej dwie zasadnicze postaci – *agape* i *eros*.

Pojęcie *agape*, wielokrotnie występujące w Nowym Testamencie, odnosi się do ofiarnej miłości, która zabiega wyłącznie o dobro drugiego; natomiast słowo *eros* oznacza miłość osoby, która pragnie osiąść to, czego jej brakuje i pragnie zjednoczenia z umiłowanym. Miłość, jaką miłuje nas Bóg, to niewątpliwie *agape*. Czyż bowiem człowiek może dać Bogu jakieś dobro, którego On jeszcze nie posiada? Wszystko, czym człowiek – istota stworzona – jest i co posiada, to dar Boży; a zatem to stworzenie we wszystkim potrzebuje Boga. Ale miłość Boga to także *eros*. W Starym Testamencie Stwórca wszechświata okazuje ludowi, który wybrał, miłość przewyższającą wszelkie ludzkie racje. Prorok Ozeasz wyraża tę żarliwą miłość Bożą w śmiałych obrazach, takich jak miłość mężczyzny do cudzołożnej kobiety (Oz 3,1-3); Ezechiel z kolei, mówiąc o relacji między Bogiem i ludem Izraela, nie boi się sięgać